Uumama Namaatti Xinxallu-Kutaa 6

Description

Akkuma gabrichi Gooftaa Isaa beekuuf tarkaanfi fudhatuu fi Isaaf ajajamuun miâ€™aa iimaanaa dhandhamaa adeema. Akkuma iimaanaa dhandhamuun gammachuu fi tasgabbiin gara hundaan isa marsu. Gammachuu fi tasgabbiin iimaana irraa argamuu garmalee guddaa taâ€™uu irraa kan kaâ€™e jecha ittiin ibsu hin qabu. Abbuma iimaana dhandhametu kana beeka. Akkuma gabrichi hiyyeessi fi dadhabaan gara Rabbii Dureessaa fi Jabaatti dhiyaatuun ulfaatinni, dhiphinni fi gadadoon jireenyaa hirâ€™ataafi adeema. Garuu kana jechuun maallaqa fi qabeenya baayâ€™ee ni argata jechuudhaa? Tarii argachuu dandaâ€™a. Haa taâ€™uu malee, wanta qabeenya caalu argata. Innis, tasgabbii fi gammachuu qalbiiti. Qabeenya addunyaa guutuu osoo walitti qabanii tasgabbii fi gammachuu kana bituuf tattaafatanii, gonkumaa bitu hin dandaâ€™an. Kanaafu, gabrichi akkuma Mawlaatti dhiyaatun wanta maallaqaan gonkumaa hin bitamne argata. Innis tasgabbii fi gammachuu namni hunduu dharraâ€™uudha. Maal qaba Rabbii ofiitiif ajajamanii tasgabbii fi gammachuu tana osoo bitatanii. Gabayaan banaadha. Garuu gatii ishii kafaluu didan malee. Gatiin tasgabbii fi gammachuu, Rabbitti, Aakhiraatti fi hundeewwan iimaana hafanitti amanuu fi Isaaf ajajamuudha. Harâ€™as uumama keenyatti xinxalluu itti haa fufnu. Kuni iimaana keenya dabaluun wanta guddaa jireenya keessatti dharraanu akka argannuu nu taasisa.

Mee ilaali ajaaâ€™iba sirna nyaata daakuu keessa jiru! Nyaanni nuti nyaannu akkamitti daakamuun gara dhiigaa fi anniisaatti jijjiramaa? Nyaata booda xuriin hafee akkamitti gara alaa bahaa? Wantoota kana galmaan akka gahuuf Rabbiin Guddaan akkamitti meeshaa nyaata daaku fi bulleessu nama keessatti akka uumee ilaali. Namni sirriitti itti xinxalluu Ogummaa fi Beekumsaa Rabbii Guddaa ni arga. Nyaata afaan keessa erga kaayannee, ilkaan ni bulleessa, xannachoonni anchufaa anchufa burqisiisuun nyaata jiisu. Arrabni nyaata afaan keessa oli gadi oofun gara kokkeetti dhiiba. Mee ilaali afaan akka garaachaa garmalee balâ€™aa hin goone, akka ujumoos garmalee dhiphaa hin goone. Balâ€™inna afaanii jidduu galeessa gochuun akka nyaata fudhatuu fi gara keessaatti dabarsu taasise. Nyaanni erga afaan keessatti daakkamee gara ujumoo nyaatatti darba. Ujumoon nyaataa nyaata baadhachuun gara garaachaatti dabarsa. Dhuma ujumoo nyaataa irratti wanti akka geengoo isfiniktar (sphincter) jedhamu ni argama. Isfiniktariin kuni dhuma ujumoo nyaataa cufuun nyaanni garaacha keessatti akka qabamu taasisa. Eenyutu akkanatti tolchee?

Garaachi wanta akka qubee J fakkaatuu fi nyaata kuusuuf kan ooludha. Akkuma rootton bishaanii yeroof bishaan kuusu, garaachis yeroo muraasaf nyaata ni kuusa. Garaachi nyaata kuusu qofa osoo hin taâ€™in, nyaata walitti makuu fi sochoosun, asiidi fi inzaayimii burqisiisuun nyaata daran ni bulleessa. Mee itti haa xinxallinu, nuti mataa keenyaan hamma fi boca garaachaa murteessu dandeenyaa? Namni biraa nuuf murteessu dandaâ€™aa? Kanaafu, eenyutu akkanatti hammaa fi boca isaa murteessaa? Eenyutu gubbaan ujumoo qalâ€™aa, jalaanis ujumaa qalâ€™aa itti galchuun sirna daakkaa nyaataa akka adeemsisuu taasisaa? Kuni ofiin walitti galuu dandaâ€™aa? Deebiin keenya, Rabbii oltaâ€™aa Ogeessaa fi beekaa taâ€™e malee kan biraa taâ€™uu dandaâ€™aa? Ogummaa fi Beekumsa Isaatiin ujumoowwanii fi garaacha akkamitti akka walitti galchee mee ilaali.

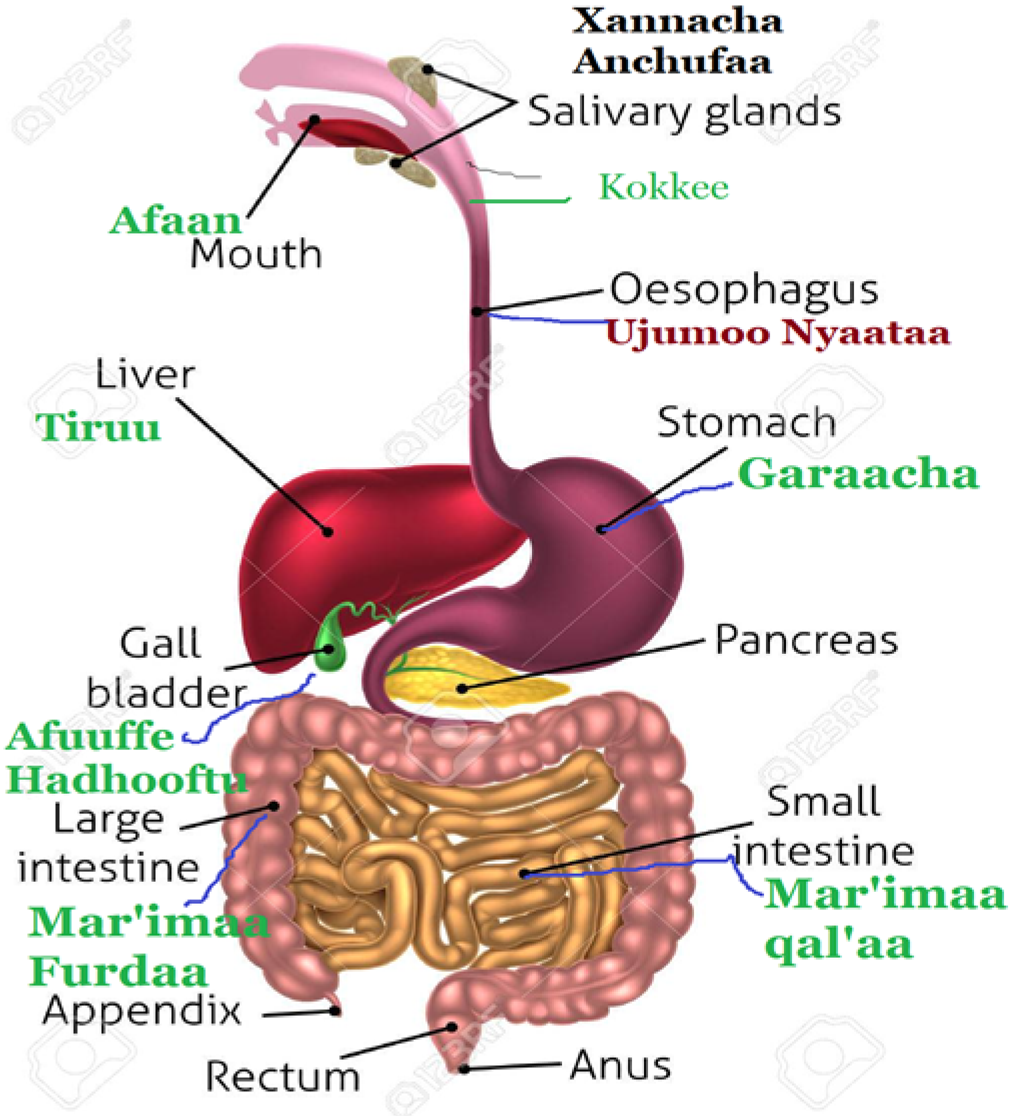

Ammas itti fufuun ajaaâ€™iba tiruu fi afuuffeen hadhooftuu qaban ilaali. Tiruun hojiiwwan baayâ€™ee qabdi. Garuu hojiin ishii guddaan dhiiga dhinbiibu fi hadhooftu maddisiisuudha. Hadhooftun maddite tuni qaraxiixii ykn afuuffee naannawa tiruu irratti argamu keessatti ni kuufamti. Ergasii qaraxixii keessaa gara marâ€™imaa qalâ€™aa yaaâ€™un nyaata akka fooni bulleessiti. Nyaanni inzaayimi Pankiriisii keessaa burquu fi hodhooftu tiruu keessa burquun mariâ€™aama qalaâ€™aa keessatti garmalee erga bullaaâ€™e booda qaamni ni xuuxa.

Xuuxamuun nyaataa garaacha keessatti jalqaba. Garuu xuuxamni baayâ€™een mariâ€™amaa qalâ€™aa keessatti adeemsifama. Marâ€™imaan qalâ€™aan rukkinnaan kan walitti dachaâ€™eedha. Kuni haala salphaan nyaata akka xuuxu gargaara. Ujumooleen dhiigaa xixiqoon marâ€™imaa keessatti argaman nyaata xuuxamee fuudhun gara qaamatti baadhatu. Ergasii nyaanni xuuxamee gara dhiigaatti jijjiramuun qaamaaf buâ€™aa buusa. Nyaanni bullaaâ€™ee hojii irra hin oolle immoo marâ€™imaa furdaa keessatti hafa. Kuni haala sagaraatiin yeroo muraasaf ni kuufama. Ergasii namni yommuu fedhutti of keessaa baasa. Mariâ€™amaan furdaan nyaata hin xuuxamiin kuusu qofa osoo hin taâ€™in bishaan, ashaboo, sukkaara fi vitaaminoota lamuu ni xuuxa. Akkasumas, baakteriyaa xurii xuuxan of keessaa qaba.

Eenyutu akkanatti tiruu, mariâ€™aamaa, hadhooftu fi inzaayimoota nyaata bulleessan bakka isaanii qabsiisee? Eenyutu hojii isaaniif malu akka hojjatan taasisee? Rabbii Guddaa malee eenyullee taâ€™uu hin dandaâ€™u. Mee itti xinxalli karaan xuriin dhangalaâ€™oo fi jajjaboon qaama keessaa itti bahuu tokko miti. Jajjaboof karaa isaaf malu, dhangalaâ€™aafis karaa isaaf maluu taasise. Mee ilaali meeshaa midhan daaku kamtu nyaata gara dhiigaatti jijjiraa? Gonkumaa meeshaan ykn maashiniin midhaan daakuun gara dhiigaatti jijjiruu hin jiru. Garuu meeshaaleen nyaata daakan qaama namaa keessatti argaman nyaata bulleessun gara dhiigaatti jijjiru. Kuni Ogummaa, Beekumsaa fi Dandeetti Rabbii oltaâ€™aa kan agarsiisuudha.

Ilma namaa hundaafu sirna nyaata daaku wal fakkaataa gochuun Tokkichummaa fi Dandeetti Rabbii kan agarsiisuudha. Namoota lakkoofsi isaanii biliyoona fi biliyoonatti lakkaawaman haala wal-fakkaatun meeshaa nyaata daaku isaan keessatti uumuun **Tokkichummaa Isaa** agarsiisa. Osoo Uumaan biraa Isa waliin kan jiru taâ€™e silaa meeshaan nyaata daaku namoota gariif adda haa taâ€™u jechuun mormaa ture. Garuu sirni nyaata daaku namoota hundaa kan wal fakkaatudha. Dur irraa kaasee hanga ammaa fi gara fuunduraatti namoota lakkoofsan hangana hin jedhamne meeshaa nyaata daaku akkanatti wal xaxe uumuu fi tooâ€™achuun **Rabbiin wantoota hundaa irratti Dandaâ€™aa** akka taâ€™e agarsiisa. Namni maashini midhaan daaku hojjachuu fi tooâ€™achu dandaâ€™a. Garuu maashinii miliyoonatti lakkaawamu yeroo tokkotti hojjachuu fi tooâ€™achuu dandaâ€™aa? Gonkumaa hin dandaâ€™u. Garuu Rabbiin Guddaan Oltaâ€™e, Tokkichi fakkaataa hin qabne namoota biiliyoona keessatti maashinii ajaaâ€™ibaa nyaata daaku kana uumuun ni tooâ€™ata. Rabbiin hin nyaatu, hin dhugu, fakkaataa fi ilmoo hin qabu. Ee badii isaanii warroota Rabbiif ilmoo taasisuun Isarratti kijiba odeessan. Rabbiin ni jedha:

لَّهِ شُرَكَاءَ ٱلْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا۟ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَٰتٍۭ بِغَيْرِ عِلْمٍ
تَعَٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ ١٠٠ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ
لَّهُۥ صَٰحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ١٠١ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ
إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ فَٱعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ١٠٢ لَّا
صَٰرُ وَهُوَ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ١٠٣

â€œ**Odoo Inni isaan uumee jiruu Jinnoota Rabbiif shariika taasisan; isaan beekumsa malee ilmaan dhiiraa fi dubaraa Isaaf godhan. Inni wantoota isaan kijibaan Isatti maxxansan irraa qulqulluu fi oltaâ€™aadha. Jalqabaa samii fi dachiiti. Inni waan hundaa kan uumee fi niiti kan hin qabne taâ€™ee osoo jiruu akkamitti ilmoon Isaaf taâ€™aa? Inni waan hundaa beekaadha. Suni Allah, Gooftaa keessani. Isa malee dhugaan gabbaramaan hin jiru. Inni Uumaa waan hundaati, kanaafu**

Isa qofa gabbaraa. Inni waan hundaa irratti Wakiila. Agartuun guutumaan guututti Isa hin agartu, Inni immoo guutumaan guututti agartuu hunda arga. Inni Mararfataa keessa Beekaadha. â€• Suuratu Al-Anâ€™aam 6:100-103

Mushrikoonni (Warroonni Rabbiitti waa qindeessan) Jinnii Rabbiif shariika taasisan. Kana jechuun akkuma Rabbiif ajajaman Jinnifiis ajajaman. Akkuma Rabbiin kadhatan Jinniis kadhatu. Sheyxaanni Jinnii irraa waan taâ€™eef wanta badaa inni itti ajaju hojjachuun isa gabbaru. Rabbiin dhiisanii taabotaa, dhagaa fi uumamtoota biroo akka gabbaran kan itti nama ajaju sheyxaana. Kanaafu, namoonni isaaf tole jechuun yommuu wantoota kanniin gabbaran dhugumatti sheyxaana gabbaraa jiru. Gabbaru jechuun gabbaramaaf of gadi qabuu, ajajamuu, wanta Inni jaallatu hojjachuu fi wanta Inni dhoowwe dhiisudha. Gabbarriin guddaan duâ€™aayi (kadhannaa)dha.

Jallinni lammataa Mushrikoonni Arabaa fi kan biro hojjatan, Rabbiin Qulqullaaâ€™an ilmoo dhiiraa fi dubaraa qaba jechuun kijiba Isarratti uumudha. Beekumsa malee kijiba garmalee guddatu kana uuman. Beekumsaa fi ragaa wayiitu hin qaban. Kijiba ofii uuman malee. Namoonni Iyyasuus ilma Gooftaati jedhanii kijiba uuman beekumsa sirrii Rabbiin irraa dhufe hin qaban. Kuni kijiba isaan uumun kitaaba keessatti barreessan malee ragaa Rabbiin irraa dhufee miti. Mee itti xinxallii

â€œ**Rabbiin Jalqabaa samii fi dachiiti.**â€• Kana jechuun osoo homaa Isa hin dursin samii fi dachii dhabama irraa kan argamsiiseedha. â€œ**Niiti kan hin qabne taâ€™ee osoo jiruu akkamitti ilmoon Isaaf taâ€™aa**?â€• Eessaa fi akkamitti osoo niiti hin qabaatin ilmoo godhataa? Samii fi dachii dhabama irraa kan argamsiiseedha. Sammii fi dachii uumuu duraa fi booda niiti hin qabu. Inni wanta hundaa irraa dureessa waan taâ€™eef niititti hin hajamu. Kanaafu, ilmi eessaa dhufaaf? Akkasumas, ilmi sanyii abbaa irraa taâ€™uu qaba. Ilmi abbaa fakkaata. Rabbiin Oltaâ€™aan ilma qaba jedhanii dubbachuun â€˜Rabbiin fakkaataa qabaâ€™ jedhanii dubbachuudha. Kuni kijiba guddaadha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa Tokkicha fakkaataa wayiitu hin qabneedha. â€œ**Inni waan hundaa uume**â€**•**- Rabbiin samii fi dachii fi wantoota isaan keessa jiran hunda kan uumee fi argamsiiseedha. Akkamitti wanti Inni uume ilma Isarraa bahuu taâ€™uu dandaâ€™aa? Namni rooboti (meeshaa sochoâ€™aa) yoo hojjate, â€œroobotin ilma isaatiâ€• jechuu dandeenyaa? Dhugumatti, Rabbiin ilma qabaachu irraa qulqullaaâ€™adha. Wantoonni Inni uume uumamtoota Isaa taâ€™uu malee ilmaan taâ€™uu hin dandaâ€™an. Sababni isaas, ilmi wanta tokko irraa kan baheedha. Rabbiin kanarraa qulqulluudha. Kanaafu, â€œRabbiin ilma qabaâ€• jedhanii dubbachuun kijiba guddaa akka taâ€™e haala kanaan ifa taâ€™a.

â€œInni waan hundaa beekaadha.â€• Kana jechuun Rabbiin wanta guddaa fi xiqqaa, dhokataa fi ifa hunda kan beekudha. Isa waliin shariikni homaatu akka hin jirre ni beeka. Ilmoo akka hin qabne ni beeka. Inni Guddate Oltaâ€™e, haqa beeku ni beeksiisa. Osoo shariika (qindaaâ€™aa) yookiin ilmoo wayii kan qabaatu taâ€™ee silaa ni beeksiisa. Hin dhoksu. Kijiba warroota Isarratti kijibanii hin haaqu ture. Garuu shariikaa fi ilmoo waan hin qabneef, â€œRabbiin shariikaa fi ilmoo qabaâ€• jedhanii dubbachuun kijiba guddaa akka taâ€™e ni beeksiisa.

â€œ**Suni Allah, Gooftaa keessani**.â€• Kana jechuun wantoota uumu hundaa kan uume, shariikaa fi ilma irraa qulqulluu kan taâ€™e Allah Gooftaa keessanii. Gooftaa jechuun kan uumuu, guddisu, kunuunsu, bulchuu fi tooâ€™atuudha. Kan isin uume, rooba isiniif roobsun isin nyaachisuu fi obaasu, qananii adda addaatin isin kunuunsu fi guddisuu Allah dha. Kanaafu, Inni Gooftaa keessani. Allah (Rabbiin) Gooftaa

keessan erga taâ€™e isin gabroota Isaati. Haqni Gooftaan gabricha irraa qabu Isa qofa gabbaruudha. Kanaafu, Isa qofa gabbaraa.

â€œ**Isa malee dhugaan gabbaramaan hin jiru**.â€• Kana jechuun haqaan kan gabbaramuu Rabbiin malee hin jiru. Isaan ala wantoonni gabbaraman (waaqefataman) hundi baaxila (soba). â€œ**Inni Uumaa waan hundaati.**.â€• Kana jechuun akkuma wanta darbe hunda uume wanta gara fuunduraatti dhufu hundaa Kan Uumuudha. Wanti yeroo darbe taâ€™e, ammatti taâ€™uu ykn gara fuunduraatti taâ€™u hin jiru Inni Kan uumuu yoo taâ€™e malee. Wanta darban, ammatti jiranii fi gara fuunduraatti dhufan hundi uumamtoota Isaati. â€œ**kanaafu, Isa qofa gabbaraa.**â€• Erga haqaan gabbaramaan Rabbiin malee akka hin jirre mirkanaaâ€™e, gabbarrii (ibaadaa) gosa kamiyyuu Isaaf godhaa, Rabbiif qulqulleessaa, Jaalala Isaa argachuuf niyyadhaa. Ibsa biraatiin â€œ**Gabbarrii (ibaadaa**)â€• jechuun jaalala Rabbii argachuuf seera Inni kaaâ€™e hordofuun hojii fi dubbii irraa wanta Inni jaallatu hojjachuudha. Fakkeenyaf, salaata, duâ€™aayi, zakaa, qalma, sooma fi kkf.

â€œ**Inni waan hundaa irratti Wakiila.**â€• Kana jechuun Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa wantoota jiran hunda kan tiiksu fi eegudha. Lubbu-qabeenyi fi lubbu-dhabeenyi jiraachuuf wantoota isaan barbaachisan isaaniif kennuun ykn laaffisuun isaan tiiksa. Akkasumas, wanta isaan hojjatan hunda ni ilaala, ni tooâ€™ata.

â€œ**Agartuun guutumaan guututti Isa hin agartu..**â€• Guddinnaa fi Guutummaa Isaatirraa kan kaâ€™e ijji ilma namaa Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa guutumaan guututti arguu hin dandeessu. Addunyaa tana keessatti Isa arguu hin dandaâ€™an. Garuu Aakhiratti warroonni amanan ni argu. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa immoo guutumaan guututti wanta hundaa ni arga. Wanti Isarraa dhokatu tokkollee hin jiru. Kanaafi, itti aansee, â€œ**Inni Mararfataa keessa Beekaadha**â€• jedhe. Rabbiin Oltaâ€™aan keesso wanta hundaa kan beekudha. Wanta samii fi dachii keessa jiruu fi adeemsifamuu, wanta biyyee jala jiru, wanta sammuu fi qalbii namaa keessa jiru hunda kan beekuudha. Wanti Isarraa dhokatu tokkollee hin jiru. Yaanni fi miironni namni sammuu fi qalbii keessatti kuufatu hundii Isaaf ifa. Gonkuma namni yaadaa fi miira isaa Rabbiin irraa dhoksuu hin dandaâ€™u.

Kitaabban Wabii
https://www.innerbody.com/image/digeov.html
https://www.webmd.com/heartburn-gerd/your-digestive-system#3
https://www.myvmc.com/anatomy/gastrointestinal-system/
Tafsiroota: Maâ€™aariju at-tafakkuri wa daqaaâ€™iqu at-tadabburi 11/359-366, Abdurahman Habanka Tafsiir Saâ€™diyy-fuula 298-299

Date Created
March 30, 2019
Author
admin